
KUSTODIAT ZA GOSPODARSTVO, PROMET IN TRANSPORT

Polona Sketelj

181

IZVLEČEK

V prispevku sta prikazana razvoj in delo kustodiata za gospodarstvo, promet in transport Slovenskega etnografskega muzeja, ob upoštevanju poglobitvenih smernic tako na področju etnologije kot tudi muzeologije, ki so najbolj vplivale na delovanje kustodiata v različnih obdobjih. Predstavljene so zbirke kustodiata, njihova klasifikacija, način pridobivanja predmetov in pogled v prihodnost.

Ključne besede: etnologija, Slovenski etnografski muzej, gospodarstvo, promet, transport, kustodiati, zbirke

ABSTRACT

The article describes the development and activities of the Department of economy, traffic and transport of the Slovene Ethnographic Museum, taking account of the principal guidelines in the fields of ethnology and museology which had a major influence on the activities of the department in different periods. The article presents the department's collections, their classification, the methods of acquiring objects, and a view of its future development.

Key words: ethnology, Slovene Ethnographic Museum, economy, traffic, transport, departments, collections

Od prvih začetkov do danes

Delovanje vsakega kustodiata zajema tako pridobivanje muzealij, tvorjenje zbirk, razstavljanje in druge dejavnosti povezane s pridobivanjem, shranjevanjem in posredovanjem predmetov in vedenja o njih, kot tudi raziskovalno delo, ki se nanaša na predmete in vsebine, ki jih kustodiat pokriva.

Povoji kustodiata za gospodarstvo, promet in transport so povezani s pridobivanjem prvih predmetov, ki jih glede na njihovo primarno funkcijo lahko uvrstimo med predmete kmečkega gospodarstva, prometa in transporta, čeprav niso bili zbrani v okviru zgoraj imenovanega kustodiata. Kustodiat za ljudsko gospodarstvo je bil formiran na začetku 60-ih let 20. stoletja. Pridobivanje prvih predmetov zanj sega v začetke delovanja Slovenskega etnografskega muzeja,

ustanovljenega leta 1923 kot Kraljevega etnografskega muzeja v Ljubljani. Stanko Vurnik, v etnografskem muzeju zaposleni umetnostni zgodovinar, je prevzel od Narodnega muzeja v Ljubljani (prej Kranjskega deželnega muzeja Rudolfinum) 3502 predmeta; predmete je inventariziral in jih strokovno obdelal. (Rogelj 1993: 8) Med prevzetimi predmeti jih je bilo 20 s področja kmečkega gospodarstva, kar kaže, kako majhen delež so v temeljnem fondu Kraljevega etnografskega muzeja zavzemali predmeti kmečkega gospodarstva. O vsebinah (»ljudski arhitekturi, avbah, pečah, panjskih končnicah, ljudski plastiki, ljudski glasbi in vražah«), ki jim je muzej takrat posvečal največ pozornosti, je pisal Stanko Vurnik v muzejski strokovni periodični publikaciji *Etnolog*. V četrtem letniku *Etnologa* (Vurnik 1921/1930: 212–216) sicer na več mestih omenja potrebo po zbiranju predmetov s področja kmečkega gospodarstva in opozarja, da bi morali muzeju zagotoviti več razstavnih prostorov, med drugim tudi za prikaz poljedelskega orodja. Med šestnajstimi dvoranami za stalno razstavo, ki jo je načrtoval v samostojni stavbi Kraljevega etnografskega muzeja, naj bi bili dve dvorani namenjeni poljedelskemu orodju in predmetom domače obrti. Zamisel o novih muzejskih prostorih in razstavi pa je tedaj ostala zapisana zgolj na papirju in tako tudi prikaz poljedelskega orodja.

Med muzejskimi predmeti, zbranimi do konca 30-ih let 20. stoletja, so še vedno prevladovali predmeti ljudske umetnosti in tekstil. Takšen princip zbiranja muzealij je bil v skladu z novoromantično usmeritvijo v stroki. »Ljudska umetnost je stala na piedestalu neoromantičnega pojmovanja kot »laknus« za dokazovanje nacionalne identitete ... Povojni EM pa je v skladu z ideologijo svojega časa sestopil z idealističnih in idealiziranih višin ljudskega duha na materijo, na zemljo, ki jo je to ljudstvo obdelovalo, da bi se preživljalo.« (Smerdel 1980–1982: 3) V stroki in tudi v muzeju se je pojavilo zanimanje za posamezne vsebine kmečkega gospodarstva šele v 40-ih letih. Leta 1944 je izšlo pod uredništvom Rajka Ložarja *Narodopisje Slovencev I*, prvo pregledno delo s področja etnologije. Med obravnavanimi vsebinami je tudi poglavje Pridobivanje hrane in gospodarstvo avtorja Rajka Ložarja, od 1940 do 1945 tudi ravnatelja etnografskega muzeja.

Zbiralna politika muzeja je bila od sredine 40-ih do začetka 60-ih let 20. stoletja usmerjena predvsem v dopolnjevanje obstoječih muzejskih zbirk, tako po vsebini, upoštevač namen uporabe predmetov, kot tudi po njihovem izvoru.¹ Organizirali so skupinsko terensko raziskovalno delo. Na terenu so zbirali predmete, jih fotografirali, risali, opisovali njihove sestavne dele in pogosto ob risbah zapisovali krajevne različice njihovih poimenovanj. Ob vsem tem so nastajali v samostojnih zvezkih obširni terenski zapiski. Terensko delo je potekalo na podlagi vnaprej pripravljenih vprašalnikov in v skladu z Orlovo opredelitvijo etnologije kot znanosti o »kulturnih tvorbah našega ljudstva« (Orel 1948: 5–8) in o njihovem razvoju. Organizirano skupinsko terensko delo, ki ga imenujemo po tedanjemu ravnatelju muzeja Borisu Orlu in pobudniku takšnega načina zbiranja predmetov »Orlove

¹ Da bi ugotovili dejansko stanje količine in vrste predmetov v muzejskih zbirkah, so najprej opravili revizijo muzejskega fonda. (Glej: Orel, Boris: *Etnografski muzej v Ljubljani, njega delo, problemi in naloge*. V: *Slovenski etnograf 1* (1948), Ljubljana 1948, str. 107–120).

terenske ekipe«, je dalo temeljni fond zbirke kmečkega gospodarstva, prometa in transporta. Do leta 1962, ko je umrl Boris Orel, so v muzeju organizirali osemnajst terenskih ekip, kasneje jih je sledilo še petnajst. Na terenu so zbrali skupno 681 predmetov s področja kmečkega gospodarstva, prometa in transporta, del zbranih predmetov kmečkega gospodarstva pa so prepustili krajevnim muzejem v Novi Gorici, Novem mestu in Tolminu (Šarf 1954: 285–300). Zbrani oziroma vsaj dokumentirani so bili predmeti skoraj vseh gospodarskih panog, prevladovali pa so predmeti poljedelstva in živinoreje. Med zbranimi prometnimi in transportnimi sredstvi je najpomembnejša bogata in tipološko raznolika zbirka bloških smuči z Bloške planote, Vidovdanskih hribov in okolice. »B. Orel, predvojni raziskovalec folklore, je postal po vojni v muzeju »zgodovinski začetnik« preučevanja ene od »etnografskih« kulturnih sestavin – gospodarstva – oziroma posameznih pojavov s področja gospodarstva.« (Smerdel 1984: 5)

Načrtno terensko zbiranje predmetov so spremljale razprave o posameznih kulturnih prvinah, njihovih različicah in razvoju, objavljene v Slovenskem etnografu. Na pobudo Borisa Orla so leta 1955 posvetili Slovenski etnograf poljedelskemu orodju. Uvodno besedilo z naslovom Poljedelsko orodje v slovenski etnografiji je napisal Boris Orel. Sledila so besedila, ki so z različnih zornih kotov obravnavala rala, besedilo o brani na Gorenjskem, o motikah na Slovenskem s priloženo karto motik in besedilo o orodjih na kmečkih gospodarstvih pod Mariborom v 18. stoletju. Izbranim vsebinam kmečkega gospodarstva je bil ponovno namenjen Slovenski etnograf iz leta 1961. Razprave s področja kmečkega gospodarstva, objavljene v Slovenskem etnografu, ostajajo še vedno temeljnega pomena za prepoznavanje razvoja in krajevnih oblikovnih različic posameznih kulturnih prvin.

Poleg vsebin s področja kmečkega gospodarstva so v Orlovem času stopile v ospredje zanimanja muzealcev tudi vsebine s področja prometa in transporta. V doktorski disertaciji iz leta 1959 je Boris Orel obravnaval bloške smuči, ki jim je posvetil tudi članek v vsebinsko zaokroženi številki Slovenskega etnografa iz leta 1956 o prometnih sredstvih. Poleg smuči so bili v številki objavljeni še članki drugih avtorjev o saneh in krpljah.

Začetki delovanja kustodiata za gospodarstvo kot enote znotraj muzeja segajo v leto 1963, ko je muzej pod direktorovanjem Borisa Kuharja razpisal prosto delovno mesto kustosa za t. i. ljudsko gospodarstvo², ki ga je prevzel Angelos Baš³. Že pred prihodom v muzej se je ukvarjal s posameznimi vsebinami s področja kmečkega gospodarstva. Leta 1963 je sodeloval pri terenski raziskavi Vitanja. Za muzej je pridobil nekaj predmetov, ki jih lahko po namenu uporabe uvrstimo k lesarstvu, živinoreji, lovu in poljedelstvu.

Sledila je pestra razstavna dejavnost, težišče muzejskega dela se je premaknilo iz obravnav posameznih kulturnih prvin in njihovega razvoja na nosilce kulturnih

² «Delo v muzeju je bilo bolj ali manj glede na etnološko sistematiko organizirano po kustodiatih za nošo, ljudsko gospodarstvo, ljudsko umetnost, obrt in arhitekturo skupaj z notranjo opremo.» (Škafar 1993: 15)

³ Kustos za "ljudsko gospodarstvo" je bil do leta 1979.

prvin oziroma na njihov odnos do kulturnih prvin. Od tod tudi A. Baševa definicija predmeta etnologije iz 60-ih let 20. stoletja, ki ga opredeljuje kot zgodovino **načina življenja** pri posameznih narodih. »Ob navedeni opredelitvi pomeni »način življenja« razmerje vseh družbenih skupin, ki sestavljajo kak narod, do danih kulturnih prvin, kakor tudi vplive, ki jih je imelo zadevno razmerje na življenje teh družbenih skupin.« (Baš 1978: 84)

184 Odslej niso bile več v središču pozornosti muzealcev le kulturne prvine kmečkega prebivalstva, ampak tudi nekaterih drugih družbenih plasti. V okviru kustodiata za gospodarstvo se je Baš posvetil raziskovanju poklicnih skupin, in sicer gozdnih in žagarskih delavcev, splavarjev, obiralcev hmelja. Leta 1965 je pripravil avtorsko razstavo z naslovom *Gozdni in lesni delavci na južnem Pohorju*. Na razstavi so bila vidna zgoraj izpostavljena strokovna izhodišča, »prikazal je celoten način življenja obravnavane poklicne skupine in njen odnos do družbenega okolja« (Rogelj 1993: 18). »Razstava /.../ je pomenila revolucionaren prelom z Orlovo metodološko usmeritvijo.« (Smerdel 1984: 8) Leta 1975 je po podobnih metodoloških izhodiščih pripravil razstavo *Savinjsko splavarstvo*. Razstavi so spremljale razprave v Slovenskem etnografu⁴ in monografski publikaciji⁵. Raziskavo o obiralcih hmelja oziroma o hmeljarstvu je zaokrožil s člankom *Obiranje hmelja na kmečkih posestvih v Savinjski dolini*, objavljenem v Slovenskem etnografu.⁶ »Knjiga Slavka Kremenška o ljubljanskem naselju Zelena jama in moji knjigi o gozdnih in žagarskih delavcih na južnem Pohorju in o savinjskih splavarjih sta v zadnjem desetletju z vsem poudarkom opomnili vedo tudi še na druga torišča, kakor jih predstavlja ljudska kultura v pomenu kmečke kulture v predindustrijski dobi in njenih kasnejših preostankov.« (Baš 1978: 93)

Ob raziskovanju poklicnih skupin se je A. Baš ponovno lotil raziskovanja nekaterih vsebin, ki se jim je posvetil že Boris Orel. Leta 1968 je postavil razstavo *Ralo in plug s spremljajočim vodnikom* in leta 1972 razstavo o bloških smučeh, prav tako z vodnikom. Na razstavi ni prikazal le bloških smučí, ampak je obravnaval tudi športno smučanje med svetovnima vojnama in proizvodnjo smučí v tovarni Elan.

V 70-ih letih 20. stoletja je začel raziskovati konjerejo. Objavil je razpravo *Začetki ljutomerskih konjskih dirk*⁷, monografijo *Ljutomerske konjske dirke*⁸ in članek o konjereji v Šentjerneju na Dolenjskem z naslovom *Začetki konjskih dirk*

⁴ Izraba prostega časa pri starejših gozdnih delavcih na južnem Pohorju po osvoboditvi. V: Slovenski etnograf 20 (1967), Ljubljana 1968, str. 76–92. Plavljenje lesa po Savinji. V: Slovenski etnograf 30 (1977), Ljubljana 1978, str. 61–75.

⁵ *Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju v dobi kapitalistične izrabe gozdov*, Maribor 1967; *Savinjski splavarji*, Ljubljana 1974.

⁶ Glej Slovenski etnograf 23/24 (1970–71), Ljubljana 1972, str. 71–99.

⁷ Več glej: *Začetki ljutomerskih konjskih dirk*. V: Slovenski etnograf 27/28 (1974–75), Ljubljana 1976, str. 63–80.

⁸ Več glej: *Ljutomerske konjske dirke*, Maribor 1976.

v Šentjerneju⁹. Sledila je raziskava poljšjega lova. Objavil je razpravo z naslovom Poljšji lov na Slovenskem¹⁰ in z njo sklenil delo na kustodiatu. Baševo delo je bilo vsebinsko pestro, v muzeju se je udeleževal skupinskega terenskega dela, sodeloval je pri pripravi skupnih razstav (tudi ob sodelovanju Slovenskega etnografskega muzeja z drugimi muzeji), zbirke pa je dopolnjeval v skladu z njegovo opredelitvijo, da "mora imeti muzejski predmet študijsko ali razstavno vrednost. Ti dve vodili sta postali evidentni ob pregledu zbirk in njihovi rasti." (Smerdel 1984: 6) Za muzej je pridobil več predmetov s področja gozdarstva, živinoreje (zlasti vprege), poljedelstva (zlati kopaškega orodja in več oselnikov).

V 80-ih letih je prevzela kustodiat za gospodarstvo, promet in transport Inja Smerdel. Leta 1981 se je udeležila 33. skupinskega terenskega dela kustosov Slovenskega etnografskega muzeja na Notranjskem. Raziskovala je gospodarstvo na Dolnji in Gornji Pivki. Sledila je raziskava soseske v vasi Selce, ki jo je zaokrožila s člankom Soseska vasi Selce, objavljenim v Traditionesu¹¹. V njem preko vprašanj vaške skupnosti in upravljanja s skupnim vaškim svetom načenja tudi nekatere vsebine običajnega prava. V vasi Selca je raziskovala tudi žetev, mlatev in čiščenje žita.¹²

Razstavno dejavnost v Slovenskem etnografskem muzeju je pričela leta 1984 z razstavo o vetrniku, ki jo je naslovila »Vetrnik (predmet – življenje)«. Na razstavi obravnavanega predmeta ni izpostavila kot kulturno prvino samo na sebi, ampak kot vir za razkrivanje načina življenja ljudi, ki so se z njim srečevali v vsakdanjem življenju. »Ugotovljeno je bilo, da ima predmet ne le svoje »človeško pogojeno« zgodovinsko, socialno in krajevno ozadje in funkcijo, temveč je njegova govorica še mnogo plastnejša. Tako postane ob vpisu v inventarno knjigo muzealija; na razstavi pa ob uporabi različnih elementov in medijev, kot so simbolika barv, spremljajoči slikovni material in video, ponovno spregovori o svoji funkciji, pomenih in odnosih, ki so se vzpostavljali med njim in ljudmi.« (Rogelj 1993: 20)

Ob prevzemu kustodiata začeto raziskovalno delo na Pivškem je Smerdeljeva nadaljevala vse do konca 80-ih let. Lotila se je obravnave pivškega transhumantnega ovčarstva. Na Oddelku za etnologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani je obranila magistrsko delo o transhumanci na Pivškem od sredine 19. do sredine 20. stoletja, ki je leta 1989 izšlo v knjižni obliki z naslovom Ovčarstvo na Pivki: transhumanca od srede 19. do srede 20. stoletja ali trije »ovčarji«. ¹³ Razpravi je leta 1989 sledila razstava »Kam so vsi pastirji šli« s spremljajočim katalogom. Na razstavi je Smerdeljeva ilustrirala ovčarstvo in z njim povezano transhumanco kot gospodarsko dejavnost,

⁹ Več glej: Začetki konjskih dirk v Šentjerneju. V: Slovenski etnograf 29 (1976/77), Ljubljana 1978, str. 39–53.

¹⁰ Več glej: Poljšji lov na Slovenskem. V: Traditiones 10/12 (1981/83), Ljubljana 1984, str. 35–59.

¹¹ Več glej: Soseska vasi Selce. V: Traditiones 10/12 (1981/83), Ljubljana 1984, str. 5–34.

¹² Več glej: Kako so želi, mlatili in čistili žito v vasi Selce na Pivki. V: Ljudje in kraji ob Pivki, Postojna, 1975–1985, str. 183–197.

¹³ Smerdel, Inja: Ovčarstvo na Pivki : transhumanca od srede 19. do srede 20. stoletja ali trije "ovčarji" : etnološka razprava, Koper, 1989.

način življenja pivških ovčarjev, »čemur je bil dodan epilog o današnjem življenju ovčarjev z opozorilom na socialne in kulturne spremembe te oblike« (Rogelj 1993: 21). Ob pripravi omenjene razstave je za muzej pridobila veliko predmetov, ki so jih uporabljali pivški ovčarji. Pivško ovčarstvo je predstavila še v *Traditiones*¹⁴, samo razstavo pa v *Argu*¹⁵ in *Glasniku Slovenskega etnološkega društva*¹⁶. Na začetku 90-ih let je Slovenski etnografski muzej začel izdajati v knjižni zbirki »Zbirke Slovenskega etnografskega muzeja« kataloge posameznih muzejskih zbirk s spremnimi študijami. Leta 1994 je v omenjeni knjižni zbirki izšla publikacije Inje Smerdel o oselnikih.¹⁷ V uvodu publikacije je Smerdeljeva zapisala: »Ta mikavna bližina, telesni stik med človekom in predmetom – med koscem in njegovim oselnikom – je bil eden izmed virov premišljevanja o oselnikovi večpomenski povednosti. Takšen pogled nanj je raziskavo zbirke usmeril v naslednje: poleg temeljnih védenj o oselniku kot gospodarski in kulturni prvini – o njegovi zgodovini, o geografski razprostranjenosti posameznih oblikovnih tipov – in poleg eksplícitnih, »vidnih« pričevanj o njegovi izdelavi, likovnem oblikovanju in rabi, razkriti še implicítno, »skrito« povednost te kulturne prvine.¹⁸ Ugotoviti različna razmerja med človekom (izdelovalcem, uporabnikom, družbeno skupino) in oselnikom oziroma vloge in pomene oselnika v posameznem družbenem okolju in času.« (Smerdel 1994: 8) Smerdeljeva je torej tudi ob raziskavi oselnikov razmišljala o razmerju med kulturno prvino in človekom. Omenjeno razmerje med človekom in predmetom je prišlo do izraza tudi na razstavi *Oselnik, drobna obrobna oda* ...¹⁹

Na začetku 90-ih let je Smerdeljeva raziskovala ptičji lov v Brdih. Rezultat raziskave je bil članek *Med smrtjo na krožniku in ječarsko ljubeznijo ali o ptičjem lovu v Brdih*.²⁰ Ob raziskavi je za muzej pridobila veliko pasti in drugih pripomočkov za lov ptic.

V poljudnoznanstveni, strokovni in znanstveni literaturi je ves čas objavljala članke s posameznimi vsebinami s področja kmečkega gospodarstva. Predstavila je nekatere nove pridobitve kustodiata in obravnavala skupine predmetov²¹. Vključila se je v pisanje gesel za *Leksikon slovenske etnologije* in *Enciklopedijo Slovenije*.

¹⁴ Smerdel, Inja: Trije "ovčarji" : (transhumanca na Pivki v času kapitalizma). V: *Traditiones* 18 (1989), str. 137–146.

¹⁵ Smerdel, Inja: Kam so vsi pastirji šli... : etnološka razstava : miselno popotovanje od raziskave do razstave z uvodnimi in nekaterimi obpognimi postanki. V: *Argo* 29/30 (1990), Ljubljana 1990, str. 64–68.

¹⁶ Smerdel, Inja: Etnološka razstava Kam so vsi pastirji šli ... : miselno popotovanje od raziskave do razstave z uvodnim in z nekaterimi obpognimi postanki). V: *Glasnik Slovenskega etnološkega društva* 30 (1990), Ljubljana 1990, št. 1/4, str. 83–90.

¹⁷ Smerdel, Inja: *Oselniki* : zbirka Slovenskega etnografskega muzeja, Ljubljana 1994.

¹⁸ V katalogu je kartografski prikaz posameznih tipov oselnikov, kot jih je ugotovila Smerdeljeva.

¹⁹ Razstava je bila na ogled v Slovenskem etnografskem muzeju od oktobra 1994 do marca 1995.

²⁰ Smerdel, Inja: *Med smrtjo na krožniku in ječarsko ljubeznijo ali o ptičjem lovu v Brdih*. V: *Etnolog* 2=53 (1992), Ljubljana 1992, str. 29–78.

²¹ Leta 2002 je v *Etnologu* objavila članek o žrmljah v odmaknjenih predelih Slovenije. Glej: Smerdel, Inja: *Mati naša, daj nam naš vsakdanji kruh!* : o izdelovanju, prodaji in rabi žrmljev v odmaknjenih predelih Slovenije. V: *Etnolog* 12=63 (2002), Ljubljana 2002, str. 195–225.

Njeno strokovno delo na področju gospodarstva se kljub direktorstvu nadaljuje, predvsem v smeri raziskovanja posameznih kulturnih prvih ob upoštevanju njihovega konteksta, ki kaže na razmerje predmet – človek (izdelovalec, uporabnik).

Leta 1996 je prevzela kustodiat za gospodarstvo in promet Polona Sketelj. Leta 1998 je pripravila razstavo o sadjarstvu na Slovenskem s pripadajočo publikacijo *Več od zlata in srebra nam sadno drevje da ...* Ob pripravi razstave je pridobila veliko predmetov s področja sadjarstva, ki jih dotlej v zbirki skoraj ni bilo.

Zbirke kustodiata za gospodarstvo, promet in transport

V kustodiat za gospodarstvo, promet in transport spadajo predmeti, ki jih po primarni funkciji uvrščamo k temeljnim dejavnostim kmečkega gospodarstva, k prometnim in transportnim sredstvom. Veliko predmetov kmečkega gospodarstva, prometa in transporta najdemo tudi v drugih kustodiatih, predvsem kot obrtniške izdelke v kustodiatu za obrti in kot predmete notranje opreme v kustodiatu za notranjo opremo in stavbarstvo. Posamezni kustosi so jih zbrali in interpretirali z zornega kota področja, ki ga pokrivajo, kar kaže, da ima vsak predmet več sporočilnosti in je stvar kustosovega trenutnega pogleda, kateremu sporočilu bo namenil več pozornosti. V kustodiatu za gospodarstvo, promet in transport je približno 1200 predmetov²², vključno s predmeti Federalnega zbirnega centra, ki jih je SEM pridobil v letih 1945 do 1965, in predmeti tako imenovane Grebenčeve zbirke.

Najštevilčnejši so predmeti, povezani s **poljedelstvom**²³ v širšem pomenu besede. K njim uvrščamo vse predmete, ki so neposredno povezani s poljedelstvom v ožjem pomenu besede, vinogradništvom, sadjarstvom, oljarstvom in hmeljarstvom. Po namenu uporabe oz. po vrsti del, za katere se uporabljajo, jih lahko razdelimo v skupine predmetov za pridobivanje obdelovalne zemlje, za obdelovanje zemlje, za izboljševanje zemlje, za setev in saditev, za oskrbovanje in varovanje rastlin, za (p)obiranje in spravilo, čiščenje, predelavo in shranjevanje pridelkov. Med predmeti za **pridobivanje obdelovalne zemlje** je nekaj orodij za požiganje, med drugim trije krevlji za vlečenje goreče mase pri požiganju frat iz okolice Vitanja in Idrije. Predmete za **obdelovanje zemlje** sestavljajo kopaška orodja (motike, rovnice, plevnice, lopate za obračanje in rezanje zemlje)²⁴, orna orodja (rala, plugi) in orodja za površinsko obdelovanje zemlje (zbirka bran²⁵, valjev in batov za grude). Med predmeti za obdelovanje zemlje so najštevilčnejša in najbolj sistematično zbrana orna orodja, ki jim pripisujemo pomen najpomembnejše zbirke ornih orodij v srednjeevropskem prostoru. V zbirki so v krajevnih različicah rala s samostojno

²² Od tega je inventariziranih 886 predmetov.

²³ Pri tem obravnavamo poljedelstva kot gospodarsko dejavnost, ki z "obdelovanjem zemlje pridobiva živila, krmo, surovine za hišne potrebe in industrijske namene" (Novak 1960: 35).

²⁴ Zbirka kopaškega orodja, razen podzbirke plevnic, ni popolna. Več kopaškega orodja je muzej pridobil kot del inventarja hiše iz Podčetrka, ko je v 70-ih letih 20. stoletja umrla njena lastnica.

²⁵ Zbirka bran vsebuje vlačje, brane z ravnimi policami, brane z ukrivljenimi policami in razgrabljačo – travniško brano.

rezalnico in kolci, rala z rezalnico v gredlju in kolci. Poleg teh splošno uveljavljenih ral so v zbirki tudi takšna, ki so bila uveljavljena pri posameznih družinah na omejenem geografskem območju, kot npr. rala na oje brez kolc iz Srednjega vrha pri Kranjski gori in ralo na oje iz Podgorij pri Slovenj Gradcu ter ralo s Pohorja, imenovano kavelj. Med ornimi orodji sta tudi dva osipalnika za izkopavanje krompirja in zasipavanje jarkov v vrste posajenih rastlin iz okolice Postojne in Ljubljane. Prav tako raznolika kot zbirka ral je zbirka plugov; v njej so enojni, dvojni, leseni in železni (cugmajerjevi) plugi. Najstarejši plug²⁶ je iz leta 1911 iz Kočevja pri Črnomlju.

Med predmeti, ki jih lahko po primarni funkciji uvrstimo med pripomočke **za izboljševanje zemlje**, so gnojni koši²⁷, kopače za gnoj in gnojne vile. V zbirki predmetov **za saditev in setev** so setvene košare²⁸, sejalnice za koruzo²⁹ in sadilni klini. Med predmeti za **oskrbovanje rastlin** prevladujejo orodja za pletev (plevnice, srpice, motike (kapuljivce)), sledijo jim orodja za oplemenitovanje (cepljenje) rastlin (vinogradniške cepilne klešče, vinogradniške cepilne škarje, sadjarski cepilni nožki), orodja za obrezovanje in obsekavanje (žage, škarje in noži za rezanje trte) in priprave za odstranjevanje in odganjanje škodljivcev (škropilnice, žveplalniki). **Pripomočki za (p)obiranje in spravilo pridelkov** obsegajo obiralnike za sadje, košare za sadje³⁰, nože in škarje za pobiranje grozdja, posode za grozdje³¹, orodja za pobiranje vrtnin in poljščin (zelenjave)³², košare za vrtnine in poljščine (zelenjavo), orodja za žetev³³ in orodja in pripomočke za košnjo³⁴.

Med pripomočki za **čiščenje in predelavo pridelkov** hrani muzej cepce, mlatilnico³⁵ z gepljem, štihovnice, rete, rešeta, vevnice za vejanje, vetrnike in stope, priprave za luščenje koruze in nožke za lupljenje sliv, pripomočke za drobljenje in mastenje (korita za drobljenje sadja in meždec za mastenje grozdja z letnico 1887 iz Bele krajine), mline za sadje, grozdje in žita (samo žrmlje), pripomočke za kipeenje grozdja, stiskalnice, kotle za žganjekuho, lese za sušenje sadja, ostrvi, trlice, tolkače za lan in konopljo ter grebene. Najpomembnejše so zbirke vetrnikov, stop, trlic in ročnih mlinov (žrmlj).

²⁶ Upoštevan je datum pridobitve, ne čas uporabe ali izdelave.

²⁷ Večina gnojnih košev spada pod okrilje kustodiata za obrt, kjer so hranjeni kot obrtniški izdelki.

²⁸ Večina setvenih košar je shranjenih v kustodiatu za obrt.

²⁹ Najstarejši sejalnik za koruzo nosi letnico 1881. Več o sejalnikih za koruzo v zbirki Slovenskega etnografskega muzeja glej: Simikič, Alenka: "Mašinka za koruzo sjet". V: Etnolog 9 (1999), št 2, Ljubljana 1999, str. 171–175.

³⁰ Večino košar hrani kustodiat za obrti.

³¹ Škafje, keble, štulce, brente, manjše kadi, posode za prevoz grozdja in brentarske palice. Slednje spadajo kot predmet običajnega prava tudi v kustodiat za socialno kulturo.

³² Noži za pobiranje radiča, špesi (izruvači) za izkopavanje korenja, vile za pobiranje krompirja.

³³ Srpi, žetvene kose za ajdo in pšenico.

³⁴ Kose, oselnike, osle, klepišča in kladiva za klepanje kos, ognjila, grablje (grablje z dvema rogljema, grablje s tremi roglji, grablje na locajem), vile (razsohe). Glede na tipologijo, krajevno in časovno zastopanost je najpomembnejša zbirka oselnikov.

³⁵ Zaradi pomanjkanja prostora v depoju smo doslej za muzej pridobili le eno mlatilnico. Kar sicer ni primeren kriterij zbiranja predmetov, je pa pogosto pomemben dejavnik, ki ovira pridobivanje večjih predmetov.

Druga poglavitna gospodarska panoga, ki je opredmetena v kustodiatu za gospodarstvo, promet in transport, je **živinoreja** oziroma reja živali, ki jo opredeljujemo kot dejavnosti, ki obsega rejo, razmnoževanje domačih živali in izboljševanje pasem za pridobivanje hrane (meso, mleko), surovin za obleko in obutev ter drugih izdelkov živalskega izvora; za vprežne, jezdne ali tovarne sile (Novak 1980: 33) v kmetijstvu, prometu in športu; za pridobivanje živalskih iztrebkov in za hišne ljubljence. Pri razvrstitvi predmetov znotraj omenjene gospodarske panoge lahko upoštevamo potek gospodarskih opravil od reje živine do uporabe in predelave živalskih produktov. Glede na obstoječe zbirke lahko delimo predmete živinoreje tudi na tiste, ki so jih uporabljali pri paši, in tiste, ki se navezujejo na krmljenje živali v hlevu oziroma v drugem za to namenjenem prostoru v sklopu gospodarskega poslojja ali hiše. Med **pripomočki za pašo** živine prevladujejo kambe (za drobnico, teleta in krave), zvonci (prav tako za drobnico in govedo), v zbirki je ena gredanica (Skomarje) in par nagobčnikov. Orodja in priprave za **krmljenje in napajanje živine v hlevu** obsegajo slamoreznice, tolkače za mehčanje kuhane hrane, pitalnike in krmilnike (za piščance, race, zajce, za prašiče)³⁶. K zbirkam, ki jih uvrščamo k živinoreji, spadajo tudi orodja za **oskrbo živalskih bivališč** (orodja za kidanje gnoja, pripomočki za odnašanje gnoja iz hleva, pripomočki za nastiljanje) in orodja za **nego živali**, kot so strgulje, krtače, konjski glavniki, priprave za zdravljenje živine, slednje kot del zdravilstva vsebinsko spadajo tudi h kustodiatu za socialno kulturo. Najpomembnejša podzbirka v sklopu živinoreje je **vprega**: komati (goveji, konjski), jarmi³⁷ (dvojni, enojni), telege, igoji, ki kažejo tako krajevne kot tudi časovne oblikovne različice. K vpregi spadajo še prsna oprema za konja in biči. Zadnji sklop predmetov znotraj živinoreje zavzemajo **priprave za izrabo živalskih produktov in njih predelavo**, ki so jih v preteklosti kustosi uvrščali med prehrano, saj so bili neposredno povezani s pridobivanjem in predelavo živil. Sem sodijo pripomočki za molžo (stolčki za molžo, golide, vedra za mleko), za predelavo mleka v maslo³⁸ (posode za kisanje mleka, latvice, posnemauce za smetano, pinje), priprave za sirjenje (trnjači, snemauce za skuto, sirišče, cedilo s pokrovom za sir, torila, pisave za trniče³⁹), pripomočki za pridobivanje in predelavo mesa (klešče za vlečenje prašiča iz svinjaka, noži za zakol, stol za klanje, kadunje in korita za odstranjevanje prašičjih ščetin), škarje za strižo ovac⁴⁰ in pripomočki za predelavo prediva v volno (krtače za predivo, kolovrati, motovila).

Glede na raznolikost predmetov je pomembnejša zbirka kustodiata zbirka **čebelarских** predmetov. V njej prevladujejo **bivališča za čebele** (debla, korita-polklada, kranjiči⁴¹, AŽ panji, iz protja in slame pleteni koši, slamnati plašči za koše). V zbirki so še napajalniki, pitalniki, škatle za matice in čmrlje, mehi za

³⁶ Glineni pitalniki in krmilniki so shranjeni v zbirki z lončevino kustodiata za obrt.

³⁷ Najstarejši jarem v zbirki ima letnico 1845, njegov izvor je neznan.

³⁸ Večina omenjenih predmetov, narejenih iz lončevine, je shranjenih med predmeti kustodiata za obrt.

³⁹ V kustodiatu za gospodarstvo je manjši del pisav za trniče, večina pisav je v kustodiatu za ljudsko umetnost.

⁴⁰ Večina škarij je s Pivškega.

⁴¹ Panjske končnice so sistematično zbrane in shranjene v kustodiatu za ljudsko umetnost.

preganjanje čebel iz enega panja v drugega, ravšeljci za ograbanje roja, usnjene vreče za roj, strgule za strganje satovja iz panja, čebelarška kladivo in ena obleka za čebelarja.

V okviru kustodiata so tudi zbirke predmetov s področja **nabiralništva**, lova in ribolova. V zbirki nabiralništva⁴² izstopajo **pripomočki za nabiranje gozdnih sadežev**, predvsem borovnic (raznolike grabljice za borovnice). V zbirki predmetov za **lov** so pasti in drugi **pripomočki za lov na divjad, za poljši lov, ptičji lov in za lov na hišne in poljske škodljivce**. Izstopajo sistematično zbrane polšje pasti (na lok: samojstre, na vzmet, kombinirane: na vzmet in lok), po izvoru večinoma z Dolenjskega in Notranjskega, ter pripomočki za lovljenje in vzrejo ptic (pasti na zanko, pasti za šoje, limance, puška, zračna piščalka za privabljanje ptičev, ptičje kletke), po izvoru predvsem s Primorskega in iz Goriških Brd.

V zbirki predmetov za **ribolov** so tako **predmeti za sladkovodni** kot tudi **za morski ribolov**. Predmeti obeh zbirk so glede na namen uporabe primerljivi, oblikovno pa se razlikujejo. Večina predmetov za sladkovodni ribolov je zbral v 50-ih letih 20. stoletja Boris Orel ob raziskavi ribolova v Cerkniskem jezeru. Zbirka vsebuje sake, križake, vrše, osti, harpune, koše za ribe, ribiške palice za športni sladkovodni ribolov s trnki, ribiško palico za muharjenje za športni ribolov, rakolovke, mreže za manjše ribe in rake. Gotovo najzanimivejši je čol, drevak z vesli s Cerkniskega jezera (trenutno razstavljen v Snežniškem gradu) z vevnico za metanje vode iz čolna.

Med pripomočki za morski ribolov prevladujejo mreže, raznolike po velikosti očes in številu slojev, ki kažejo na način ribolova, igle za šivanje mrež, tulci za določanje velikosti očes mrež, vrše, osti, podmetavke, zaboji za prodajo rib, ribiška palica za morski ribolov s pripadajočo opremo. Večina predmetov je iz slovenskih vasi ob tržaški obali. Med njimi je tudi drevak, čupa iz Nabrežine pri Trstu. Čupa Marija, shranjena v Slovenskem etnografskem muzeju, je edini ohranjeni primerek tega sicer splošno uveljavljenega polovila pri Slovencih v ribiških vaseh ob tržaški obali.⁴³

V kustodiatu za gospodarstvo, promet in transport so tudi predmeti s področja gozdarstva. Zbirka vsebuje **orodja za sečnjo, za pripravljanje drv** in **orodja za spravilo lesa in obdelavo debel** (sekire, kline za sečnjo, bate za cepljenje klad, žage, gozdarske klešče, cepine, skobe in lupilnike).

V zbirki **transportnih in prometnih sredstev** so priprave za hojo po snegu (krplje, dereze), za smuko (smuči), vožnjo in vleko (sani, voz), za ježo (sedla), za nošnjo (bisage, mehi, koši, oprte, palice za prenašanje tovora, krošnjje, barigle,

⁴² K nabiralništvu uvrščamo: nabiranje gozdnih sadežev (gob, borovnic, ...), nabiranje drugih jedilnih in zdravilnih rastlin, nabiranje živali in živalskih produktov (nabiranje mravljinčjih jajc, morskih sadežev), nabiranje rastlin za krmo, nastiljanje, nabiranje kamna in gradbenega materiala, nabiranje za obrtne namene, nabiranje surovin za kurjavo (šotarstvo), nabiranje smole, zbiranje vode.

⁴³ Dolga je 6,86 metra in široka 0,65 metra. Za muzej je bila pridobljena leta 1947, izdelana pa je bila konec 19. stoletja iz hoje, kupljene na Pivki. V Nabrežini smo evidencialni tudi zbirko drugih ribiških predmetov, ki jo hranijo v družini nekdanjega lastnika čupe.

bariglce, putrihi, banke, barilci, posode za mleko, čutare). Po oblikovni raznolikosti v zbirki transportnih in prometnih sredstev izstopajo podzbirke krpelj⁴⁴, smuči (vključno s pripravo za krivljenje smuči), predvsem bloških⁴⁵ (zbirka dopolnjena z nekaterimi primerki iz obdobja od 40-ih do 60-ih let 20. stoletja) in sani (transportnih: za seno, hlode in drva in prometnih: ženitovanjskih, v obliki zapravljička)⁴⁶. Bogata je tudi zbirka posod za prenašanje tekočin (barigl, barigle, putrihov, bank, barilcev).

Zbirke kustodiata za gospodarstvo, promet in transport razkrivajo strokovne usmeritve kustosov, ki so bili v različnih obdobjih zadolženi zanje, in poglavitne širše usmeritve tako v etnologiji kot tudi v muzeologiji, razkrivajo pa tudi »ponudbo«⁴⁷ predmetov na terenu v posameznih obdobjih.

Sklep

Poglavitni fond kustodiata za gospodarstvo, promet in transport tvorijo originalni predmeti, ki so kot nosilci nešteti podatkov verni pričevalci o življenju svojih izdelovalcev in uporabnikov.

Kustosi zbrane predmete ob upoštevanju njihovega konteksta in glede na njihovo klasifikacijo uvrstimo v zbirke. Kustosova interpretacija muzealij se torej ne kaže le na razstavah, ampak tudi ob razvrstitvi muzejskih predmetov v zbirke in podzbirke. Kot je razvidno iz zgoraj prikazane strukture zbirk kustodiata za gospodarstvo, promet in transport, so predmeti v tem kustodiatu (kot tudi v drugih muzejskih kustodiatih) zaradi sistematičnosti razvrščeni v zbirke in podzbirke. Zbirke in podzbirke so temeljne enote, po katerih se strukturira muzejski zbirni fond. (Maroevič, 1993: 85) Oblikujejo se z razbiranjem in izpostavljanjem podobnih značilnosti skupine predmetov. Od vsakokratnega kustosa je odvisno, na kakšen način in kako podrobno bo razbral sporočilnost muzealij, ki so dejansko polisporočilne.

V prihodnje načrtujemo dopolnitev posameznih zbirk (pripomočkov za setev, smuči, plovil, splošno uveljavljenih prometnih in transportnih sredstev (npr. „fičko“, traktor), orodij za vrtičkarstvo) in tvorjenje novih zbirk, ki jih doslej v kustodiatu še ni bilo, kot recimo zbirka predmetov s področij oljarstva, hmeljarstva in solinarstva. Obstoječo zbirko predmetov za rejo živali, ki je doslej obsegala le predmete za rejo živali za gospodarske namene, nameravamo dopolniti z zbirko predmetov za domače hišne živali – hišne ljubljence. Zbirko predmetov s področja

⁴⁴Po izvoru so krpelje večinoma z Gorenjskega in Notranjskega, najstarejši primerek je iz leta 1895 iz Gorjuš na Gorenjskem.

⁴⁵Največ bloških smuči je za muzej pridobil v 50-ih letih 20. stoletja Boris Orel. Najstarejše zbrane bloške smuči so iz leta 1845.

⁴⁶V 80-ih letih je Inja Smerdel zbrala več sani iz Stare Loke. Več o tem glej: Smerdel, Inja: »Dolincove sani« iz Stare Loke. V: Slovenski etnograf 31 (1983–1987), Ljubljana 1988, str. 181–203.

⁴⁷Ta pogosto kaže, katerim predmetom so izročitelji (njihovi uporabniki ali lastniki) pripisali pomen muzealij in so jih bili kot take pripravljeni izročiti v hrambo muzeju. Največkrat so ti predmeti zbrani naključno, pogosto tudi kot darovi in ne po presoji kustosa.

poljedelstva pa nameravamo dopolniti z orodji in pripomočki, ki se uporabljajo v sodobnih oblikah poljedelstva, npr. pri integrirani in biološki pridelavi.

Ob spreminjanju splošne gospodarske podobe družbe od sredine 20. stoletja z upadom nekdanj prevladujočega ruralnega gospodarstva se postavljajo pred kustosa za gospodarstvo, promet in transport novi izzivi ob iskanju odgovorov na vprašanje, kaj vse zaokroža hišno gospodarstvo v mestih in na podeželju v industrijski in postindustrijski družbi. Iz tega izhaja tudi sprememba imena kustodiata iz kustodiata za ruralno oziroma kmečko gospodarstvo v kustodiat za gospodarstvo, transport in promet. Poudariti pa velja, da obsega kustodiat vsebinsko vse dejavnosti, ki so povezane s hišno ekonomijo, torej z družinskim gospodarstvom. Pri tem seveda upošteva predmete množične proizvodnje, ki jih uporabljajo v hišnem gospodarstvu, raziskovalno pa se osredotoča le na dejavnosti hišnega gospodarstva, ne širše družbene ekonomije. Vsekakor pa upošteva vplive širših družbeno ekonomskih tokov na dejavnosti hišnega gospodarstva. Prav tako obravnava prometna in transportna sredstva le v povezavi s posamično, individualno uporabo. Poleg predmetov starejših obdobj so v kustodiatu tudi sodobni predmeti t. i. industrijske in postindustrijske družbe, ki jih zbiramo po naslednjih kriterijih:

- **»množičnost oz. splošnost:** v smislu splošne razširjenosti neke kulturne sestavine, kar je odraz splošnih razmer in navad neke družbe;
- **»tipičnost oz. specifičnost:** v smislu specifičnega prilagajanja določene poklicne, starostne, interesne ... družbene skupine splošnosti;
- **»posebnost, izjemnost, inovativnost⁴⁸:** v smislu prilagajanja individualnih potreb, okusa, zmožnosti, okoliščin ... splošnosti in specifičnosti.« (Keršič et al. 2001: 89)

V kustodiatu za gospodarstvo, promet in transport zbiramo predmete načrtno in sistematično, ob ugotavljanju vsebinskih pomanjkljivosti v posameznih zbirkah in naključno glede na ponudbo predmetov na terenu. Tudi pri slednjem moramo opraviti selekcijo predmetov, ki jih vključimo v zbirke, na podlagi ugotavljanja zastopanosti posameznih vrst predmetov v zbirkah. Pri tem nastajajo naslednje zbirke:

- **»priložnostne kolekcije,** torej tiste, za katere se odločimo na osnovi ponudbe darovalcev in ne po lastni presoji, če imamo zanje fizične kapacitete (prostor, police ...);
- **»pidružene kolekcije,** pri katerih samo omejeno število predmetov dosega kriterij za zbiranje, njihova prava vrednost se bo pokazala šele čez čas (teh predmetov zaradi tega še ne inventariziramo, da jih kasneje iz zbirke lahko tudi izločimo);
- **»reprezentativne kolekcije** za posamezne strukture prebivalstva;
- **»sistematične kolekcije,** ki so odvisne od stopenj raziskanosti že obstoječih zbirk in dopolnjevanje le-teh.« (Keršič et al. 2001: 90)

Glede na sodobno množično produkcijo kaže poleg predmetov zbirati tudi kataloge proizvodov, ob upoštevanju dejstva, da ti kažejo na ponudbo na trgu, ne

⁴⁸ Inovativnost pri predmetih gospodarstva kaže na zmožnost njihovih uporabnikov nadgraditi in izboljšati orodja, naprave in tehnološke postopke v smislu lajšanja in večanja kvalitete dela.

pa tudi na splošno uveljavljenost posameznih predmetov. Zaradi pomanjkanja prostora bo potrebno pridobivati poleg predmetov v naravni velikosti tudi makete. Vsekakor pa si moramo prizadevati, da bodo ostali temeljni fond kustodiata še naprej originalni predmeti.

LITERATURA

- BAŠ, Angelos, 1967: *Gozdni in žagarski delavci na južnem Pohorju v dobi kapitalistične izrabe gozdov*, Maribor.
- BAŠ, Angelos, 1968: Izraba prostega časa pri starejših gozdnih delavcih na južnem Pohorju po osvoboditvi. *Slovenski etnograf*, 20 (1967), str. 76–92.
- BAŠ, Angelos, 1968: O predmetu etnologije (Teze za diskusije). *Časopis za zgodovino in narodopisje*, N.V. 4, str. 273–277. 193
- BAŠ, Angelos, 1972: Obiranje hmelja. *Slovenski etnograf*, 23/24 (1970–71), str. 71–99.
- BAŠ, Angelos, 1974: *Savinjski splavarji*, Ljubljana.
- BAŠ, Angelos, 1976: Začetki ljutomerskih konjskih dirk. *Slovenski etnograf*, 27/28 (1974–75), str. 63–80.
- BAŠ, Angelos, 1976: *Ljutomerske konjske dirke*, Maribor.
- BAŠ, Angelos, 1978: O "ljudstvu" in "ljudskem" v slovenski etnologiji. V: *Pogledi na etnologijo*, Ljubljana. Str. 65–115.
- BAŠ, Angelos, 1978: Začetki konjskih dirk v Šentjerneju. *Slovenski etnograf*, 29 (1976/77), str. 39–53.
- BAŠ, Angelos, 1979: Plavljenje lesa po Savinji. *Slovenski etnograf*, 30 (1977), str. 61–75.
- BAŠ, Angelos, 1984: Poljši lov na Slovenskem. *Traditiones*, 10–12 (1981/83), str. 35–59.
- BAŠ, Angelos, 1988: Še o poljšem lovu na Slovenskem. *Traditiones*, 17, str. 221–224.
- KERŠIČ, Irena, Bojana Rogelj Škafar, Polona Sketelj, Janja Žagar, 2001: Izbiranje, zbiranje in interpretiranje: o kriterijih in strategijah zbiranja materialne kulturne dediščine in njenih etnoloških interpretacijah. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, 41, št. 1/2, str. 88–91.
- MAROEVIĆ, Ivo, 1993: *Uvod u muzeologiju*, Zagreb.
- NOVAK, Vilko, 1960: *Slovenska ljudska kultura*, Ljubljana.
- NOVAK, Vilko, 1980: Živinoreja. V: *Slovensko ljudsko izročilo*, Ljubljana. Str. 33–40.
- OREL, Boris, 1948: Etnografski muzej v Ljubljani, njega delo, problemi in naloge. *Slovenski etnograf*, 1, str. 107–120.
- OREL, Boris, 1948: V novo razdobje. *Slovenski etnograf*, 1, str. 5–8.
- OREL, Boris, 1954: Ob tridesetletnici Etnografskega muzeja v Ljubljani. *Slovenski etnograf*, 6–7, str. 5–8.
- ROGELJ Škafar, Bojana, 1993: *Slovenski etnografski muzej – sprehodi skozi čas in le delno skozi prostor = The Slovene Ethnographic Museum – a journey through time and only through space = Le Musée ethnographique slovène – promenade à travers en partie à travers l'espace*, Ljubljana.
- SIMIKIČ, Alenka, 1999: "Mašince za koruzo sjet". *Etnolog*, 9, št. 2, str. 171–175.
- SMERDEL, Inja, 1984: Ljudsko gospodarstvo. *Slovenski etnograf*, 32 (1980–1982), str. 1–26.
- SMERDEL, Inja, 1984: Soseska vasi Selce. *Traditiones*, 10–12 (1981/83), str. 5–34.
- SMERDEL, Inja, 1975–1985: Kako so želi, mlatili in čistili žito v vasi Selce na Pivki. V: *Ljudje in kraji ob Pivki*, Postojna. Str. 183–197.
- SMERDEL, Inja, 1985: Razstava Vetrnik (predmet–življenje) in nekaj vzporednih misli muzejske etnologije. *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, 24, št. 4 (1984), str. 94–97.
- SMERDEL, Inja, 1988: »Dolincove sani« iz Stare Loke. *Slovenski etnograf*, 31 (1983–1987), str. 181–203.
- SMERDEL, Inja, 1989: *Ovčarstvo na Pivki: transhumanca od srede 19. do srede 20. stoletja ali trije "ovčarji": etnološka razprava*, Koper.

- SMERDEL, Inja, 1989: Trije "ovčarji": (transhumanca na Pivki v času kapitalizma). *Traditiones*, 18, str. 137–146.
- SMERDEL, Inja, 1990: Etnološka razstava Kam so vsi pastirji šli ...: (miselno popotovanje od raziskave do razstave z uvodnim in z nekaterimi obpognimi postanki). *Glasnik Slovenskega etnološkega društva*, 30, št. 1/4, str. 83–90.
- SMERDEL, Inja, 1990: Kam so vsi pastirji šli ...: etnološka razstava: miselno popotovanje od raziskave do razstave z uvodnimi in nekaterimi obpognimi postanki. *Argo*, 29/30, str. 64–68.
- SMERDEL, Inja, 1992: Med smrtjo na krožniku in ječarsko ljubeznijo ali o ptičjem lovu v Brdih. *Etnolog*, 2=53, str. 29–78.
- SMERDEL, Inja, 1994: Oselniki: zbirka Slovenskega etnografskega muzeja, Ljubljana. (Knjižnica Slovenskega etnografskega muzeja ; 4)
- 194 SMERDEL, Inja, 2002: Mati naša, daj nam naš vsakdanji kruh!: o izdelovanju, prodaji in rabi žrnelj v odmaknjenih predelih Slovenije. *Etnolog*, 12=63, str. 195–225.
- ŠARF, Fanči, 1954: Delo etnografskega muzeja v Ljubljani od 1. 12. 1947 do 31. 12. 1953. *Slovenski etnograf*, 6–7 (1953–54), str. 285–300.
- VURNIK, Stanko, 1931: Kraljevi etnografski muzej v Ljubljani v letu 1921/1930. *Etnolog*, 4, str. 212–216.
- VURNIK, Stanko, 1933: Državni Etnografski muzej v Ljubljani v letih 1931–1933. *Etnolog*, 5–6, str. 295–298.
-

BESEDA O AVTORICI

Polona Sketelj, mag. etnologije, višja kustodinja v Slovenskem etnografskem muzeju na kustodiatu za gospodarstvo, promet in transport. Njeno raziskovalno delo in razprave so posvečene zlasti vsebinam s področja hišnega gospodarstva in muzeologije. Posveča se tudi raziskovanju mej, občutkov lokalne in narodnostne pripadnosti in različnih dejavnikov, ki vplivajo nanje. Sodeluje pri oblikovanju registra premične dediščine Slovencev v Italiji.

ABOUT THE AUTHOR

Polona Sketelj has an MA in ethnology and is a senior custodian at the Department of economy, traffic and transport of the Slovene Ethnographic Museum. Her research work and studies are mainly dedicated to themes from the fields of household economy and museology. She also carries out research into borders, the feelings of local and national minorities, and the different factors which influence these minorities. She further co-operates in establishing a register of the movable heritage of the Slovene minority in Italy.